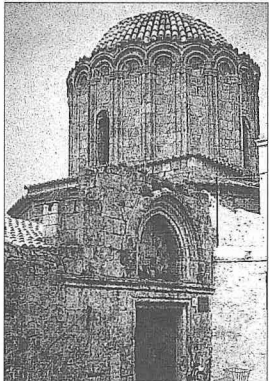

HURMALI MESCİD ve MEDRESE

Rodos adasında
kısmen kiliseden çevrilmiş
mescid ve medrese.

1522'de Türk idaresine geçen Rodos adası, 1912'de İtalyanlar tarafından işgal edildikten sonra 1945'te Ege adalarının Yunanistan'a bırakılması ile Yunan toprağı olmuştur. Rodos'un Türk idaresinde bulunduğu dönemde yapılan birçok medreseden yalnız bir tanesi yakın tarihlere kadar kalabilmiştir. Hangi tarihte kimin tarafından yapıldığı tesbit edilemeyen ve bir rivayete göre avlusunda hurma ağaçları bulunduğundan Hurmalı Medrese adıyla tanınan bu yapı Bizans dönemine ait küçük bir şapelin etrafında kurulmuştur. Medresenin mescidi haline getirilen küçük kilise Süleymaniye Camii'nin yakınında bulunmaktadır. Esasında Bizans idaresi sırasında inşa edilen kilise, Rodos'ta Latin şövalyeleri (İsbitâriyye) döneminde 1457'de Fransisken (Fransizcus) tarikatı rahiplerine verilmiş, 1522'den sonra da etrafına medrese hücrelerinin yapılması ile bir müslüman vakfı olmuştur. Bazı yabancı yazarların medrese hücrelerini buradaki manastırın keşiş odaları olarak kabul etmeleri inandırıcı değildir.

Geniş bir avlunun güney tarafında yer alan eski şapelden çevrilmiş mescid batı cephesinde bir giriş holü bulunan, dört yapraklı yonca biçiminde plana sahip, içerde uzunluğu ancak 11 m. kadar olan küçük bir yapıdır. Dört tarafında yarım yuvarlak çıkıntılara sahip mekânın ortasını 5 m. kadar çapında pencereyi yüksek kasnaklı bir kubbe örter. Burası mescide dönüştürüldüğünde güneydoğu köşesine bir mihrap yapılmış, batıdaki esas giriş yerine kuzey çıkıntısında yeni bir giriş açılmıştır. Bunun dışına, iki pâyeye dayanan ve çapraz tonozla örtülü bir giriş sundurması eklenmiştir.

Hurmalı
Medrese'nin
mescid
yapılan
şapeli -
Rodos

Avlunun kuzey ve doğu tarafındaki eskiden kız okulu olarak kullanılan yapı ile daha sonra fakirlerin barındığı medrese hücrelerinin daha eski binaların kalıntıları üzerine mi yapıldığı yoksa temelden Türk inşaatı mı olduğu bilinmemektedir. Esasen bu küçük külliyein yayımlanmış iki planı birbirine uymamaktadır. Balducci'nin kitabında kuzeydeki hücrelerin kare planlı altı adet olmasına karşılık (*Rodos'ta Türk Mimarisi*, şekil: 116) Gabriel'in kitabındaki planda (*La cité de Rhodos*, şekil: 149) bunlar dikdörtgen planlı ve sekiz adet olarak gösterilir. Mescidin batısında beş hücre işaretlenmişken Balducci'de sadece iki adet dikdörtgen mekân vardır. Yapıda son yıllarda, Bizans eserlerinin kurtarılması ve yeniden ihyası projesi adı altında Avrupa Konseyi tarafından da desteklenen büyük çaplı bir restorasyon gerçekleştirilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

A. Gabriel, *La cité de Rhodos, II-Architecture civile et religieuse*, Paris 1923, s. 202 vd., şekil 149-154; L. V. Bertarelli, *Guida d'Italia, del Touring Club Italiano, Possedimenti e Colonie*, Milano 1929, s. 90-91; H. Balducci, *Rodos'ta Türk Mimarisi* (trc. Celâlettin Rodoslu), Ankara 1945, s. 137-139, şekil 116; Zeki Çelikkol, *Rodos'taki Türk Eserleri ve Tarihçe*, Ankara 1992, s. 81, 98, plan XXII, rs. 232-234, 300; M. Kâmil Dürüst, "Rodos'ta Türk Mimarisi", *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, sy. 3, Ankara 1982, s. 12.

SEMÂVİ EYİCE

HURMET

(bk. MUHARREMÂT).

HURŞİD

(خرشید)

Hurşid b. Dâzmihr b. Ferruhân
(ö. 144/761)

Taberistan ve Gilân'da
hüküm süren Dâbüyiler (Dâbveyhiler)
hânedanının son hükümdarı
(741-761).

Babası Dâzmihr'in (Dâzbürzmihr, Dâdbürzmihr) ölümü üzerine (123/741) altı yaşında iken tahta çıktı; buna göre 117 (735) yılında doğmuş olması gerekir. Çok küçük yaşta "ispehbed" unvanıyla hânedanın başına geçtiği için amcası Ferruhân-ı Küçek sekiz yıl boyunca onun adına ülkeyi yönetti. Ferruhân-ı Küçek'in saltanat nâibliği döneminde Emevî Halifesi II. Mervân (744-750) Taberistan ve Gilân'ı tehdit etti. Hurşid on dört yaşına ulaşın-

ca Ferruhân iktidarı ona bırakmak istedi. Fakat oğulları buna razı olmadığından Hurşid onları Kasrıdâükân denilen yerde mağlûp ederek hapse attı ve böylece hükümdarlığını sağlamıştırdı.

Hurşid, II. Mervân döneminde Emevîler'e baş kaldırarak vergi vermekten vazgeçtiyse de Ebû Müslim-i Horasânî'nin liderliğindeki ihtilâl ordusu Rey'e girdiğinde (131/748-49) ona itaat etmeye ve vergisini ödemeye mecbur kaldı. Ebû Müslim'in Abbâsî Halifesi Ebû Ca'fer el-Mansûr tarafından öldürülmesinden sonra (137/754-55) Mecûsî olan kumandanlarından Sünbâz onun intikamını almak için bir isyan hareketi başlattı ve Ebû Müslim'in Rey'deki hazinelerini ele geçirip bir kısmını Hurşid'e emanet bıraktı. Fakat daha sonra Sünbâz Abbâsî ordusuna yenilerek Hurşid'e sığınmak istediğinde Hurşid tarafından, Ebû Müslim'in hazinelerinin diğer kısmını da ele geçirmek amacıyla Taberistan yolunda Tûs b. Sârûye (veya Lûnân et-Taberî) adlı kuzenine katlettilirdi. Bunun üzerine Halife Ebû Ca'fer el-Mansûr Hurşid'den Ebû Müslim'in mallarını kendisine vermesini istedi; bu isteği reddedilince de onu tahtından uzaklaştırıp yerine Ferruhân'ın oğullarından Vendâd Hürmüz'ü geçirmeyi planladı. Fakat halife planını gerçekleştiremedi ve daha sonra Hurşid'e bir taç gönderip hâkimiyetini tanımaması istedi; Hurşid de kıymetli hediyelerle karşılık verdi. Ancak bu anlaşma fazla uzun sürmedi. Çünkü Horasan Valisi Abdülcebbar b. Abdurrahman'ın isyanını (141/758-59) fırsat bilen Hurşid vergi ödemeyi durdurdu ve ülkesindeki müslümanları öldürttü. Bunun üzerine Ebû Ca'fer el-Mansûr, oğlu Muhammed'i (Mehdî-Billâh) Abdülcebbar'ın isyanını bastırmakla, daha sonra da Taberistan'la ilgilenmekle görevlendirdi. Muhammed Ebû'l-Hasib, Hâzım b. Huzeyme ve Ömer b. Alâ kumandasındaki Abbâsî ordularını Taberistan'a sevketti. Âmül, Sâriye ve Rûyân ele geçirildi. Hurşid barış talebinde bulundu ve talebi kabul edilerek bölge İslâm hâkimiyeti altına alındı. Ancak bu barış dönemi de uzun sürmedi ve Hurşid ertesi yıl yine anlaşmayı bozup birçok müslümanı öldürttü. Fakat üzerine gelen Hâzım b. Huzeyme, Ravh b. Hâtım ve Ebû'l-Hasib kumandasındaki Abbâsî orduları ile giriştiği çatışmada yenilerek Hısnüttâk'a sığındı. Dağların tepesinde çok müstahkem bir kale olan Hısnüttâk, uzun süren bir kuşatmadan sonra başarılı bir hile hareketiyle ele geçirildi. Hurşid Deylem'e kaçtı; bütün